

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ В УКРАЇНІ: ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Андрій Ігорович ЗІГАНШИН,

*аспірант відділу аспірантури
(ад'юнктури) і докторантури
Харківського національного
університету внутрішніх справ*

Становлення громадянського суспільства в Україні є невід'ємним елементом демократичного розвитку держави. Одним із ключових механізмів функціонування громадянського суспільства є створення та діяльність громадських об'єднань, які відіграють важливу роль у захисті прав та інтересів громадян, реалізації суспільно важливих ініціатив та моніторингу діяльності органів влади. Водночас, процес державної реєстрації таких об'єднань стикається з низкою викликів, які зумовлюють необхідність реформування цієї сфери.

Процес державної реєстрації громадських об'єднань в Україні базується на комплексі нормативно-правових актів, що визначають порядок створення, функціонування та припинення діяльності таких організацій. Основоположним документом у цій сфері є Закон України "Про громадські об'єднання". Цей закон встановлює чіткі правила для реєстрації, зокрема, вимоги до установчих документів, порядок проведення загальних зборів засновників та реєстрацію організації як юридичної особи. Він також регулює права і обов'язки громадських об'єднань, створюючи правові умови для їхньої діяльності. Важливе значення має Закон України "Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань"[1]. Цей нормативно-правовий акт спрямований на забезпечення прозорості процесів реєстрації, зокрема через запровадження Єдиного державного реєстру. Він передбачає спрощення процедур, зокрема можливість подання документів у електронному форматі, що має на меті зменшення бюрократичного навантаження на громадян. Проте, незважаючи на законодавчі ініціативи, що покликані спростити процес, реєстрація громадських об'єднань залишається складною для багатьох організацій через різні причини. Одним із викликів є складність процедур, що зумовлена багатоступеневістю процесу та значною кількістю вимог до документів. Наприклад, підготовка статуту організації потребує детального врахування положень законодавства, що часто викликає труднощі у засновників. Брак юридичної обізнаності, зокрема у невеликих населених пунктах, є додатковим чинником, що ускладнює реєстрацію. На практиці це призводить до відмов у реєстрації через помилки у поданих документах[2]. Ще одним важливим аспектом є

недостатнє розповсюдження електронних сервісів, які могли б значно полегшити реєстрацію. Незважаючи на те, що подання документів онлайн передбачене законодавством, технічна реалізація цього процесу має низку недоліків, таких як обмежена доступність цифрових послуг у віддалених регіонах або технічні збої. Це суттєво впливає на швидкість і ефективність реєстраційних процедур. Крім того, у законодавстві відсутні чіткі положення щодо реєстрації деяких специфічних видів громадських об'єднань, що створює правову невизначеність. Це ускладнює роботу як органів реєстрації, так і самих громадян, які прагнуть зареєструвати організацію з нестандартним напрямом діяльності. Слід зазначити, що проблема правової невизначеності виникає і через різночитання норм законодавства, що може призводити до різних трактувань органами реєстрації.

Таким чином, незважаючи на прогресивність законодавства у сфері реєстрації громадських об'єднань, існує значний простір для його вдосконалення. Для забезпечення ефективності реєстраційних процедур необхідно усунути правові колізії, зменшити бюрократичне навантаження та вдосконалити технічну базу для роботи електронних сервісів.

Державна реєстрація громадських об'єднань в Україні стикається з низкою сучасних викликів, які ускладнюють цей процес і обмежують можливості громадян у створенні організацій. Однією з головних проблем є складність та тривалість процедур, пов'язаних із надмірною бюрократизацією. Незважаючи на законодавчо закріплені положення щодо спрощення реєстрації, на практиці часто виникає необхідність у наданні додаткових документів або виконанні формальних вимог, які продовжують терміни розгляду заяв[3]. Така ситуація особливо ускладнюється у разі, якщо засновники організації не мають достатнього досвіду у правових питаннях. Ще одним значущим фактором є обмежена юридична обізнаність засновників громадських об'єднань. Недостатнє розуміння тонкощів законодавства, відсутність доступу до кваліфікованої юридичної підтримки та складність у складанні статутних документів призводять до того, що подана документація часто містить помилки. Це стає причиною повторних звернень та відмов у реєстрації, що відчутно гальмує процес створення нових організацій. Окрему увагу слід приділити проблемі доступності реєстраційних послуг для жителів сільської місцевості. У багатьох регіонах України відсутні спеціалізовані органи реєстрації, що змушує громадян долати значні відстані до найближчих адміністративних центрів[4]. Така ситуація особливо складна для людей, які не мають можливості скористатися транспортом або фінансовими ресурсами для поїздок. Додатково, у сільській місцевості часто бракує кваліфікованих фахівців, які могли б надати консультації або допомогти у підготовці необхідних документів. Ще однією актуальною проблемою є недостатній рівень цифровізації процесів реєстрації. Незважаючи на те, що українське законодавство передбачає можливість подання документів в електронному форматі,

якість доступних онлайн-сервісів залишається низькою. Технічні збої, обмежений функціонал вебпорталів та нерідко відсутність інформування про використання цих інструментів роблять онлайн-реєстрацію недоступною для значної частини громадян. У результаті засновники об'єднань вимушені звертатися до традиційних способів подання документів, що створює додаткові труднощі. Також проблемою є відсутність уніфікованих підходів до реєстрації, що проявляється у різночитаннях законодавчих норм різними реєстраційними органами. Це створює ризики неоднозначного тлумачення вимог, через що процес реєстрації стає непрогнозованим. Такі ситуації можуть спричинити затримки у створенні об'єднань і знижувати рівень довіри громадян до системи реєстрації.

З огляду на ці виклики, стає очевидним, що реєстраційна система потребує суттєвого вдосконалення. Для цього необхідно зменшити бюрократичний тиск, підвищити рівень цифровізації та доступність юридичних послуг, а також забезпечити єдиний підхід до тлумачення законодавчих норм. Лише у разі подолання цих проблем можна створити ефективну й прозору систему реєстрації громадських об'єднань, яка відповідатиме потребам сучасного суспільства.

Вдосконалення процесу державної реєстрації громадських об'єднань вимагає комплексного підходу, спрямованого на усунення існуючих перешкод та підвищення ефективності процедур. Одним із ключових напрямів є спрощення вимог до поданої документації[5]. Для цього необхідно розробити уніфіковані шаблони документів, які враховуватимуть основні законодавчі норми, що значно зменшить кількість помилок і заощадить час як засновників, так і працівників реєстраційних органів. Крім того, скорочення строків розгляду заяв стане можливим завдяки чітко регламентованим етапам процесу реєстрації, що усуне зайві адміністративні бар'єри.

Діджиталізація є одним із найважливіших інструментів реформування реєстраційних процедур. Для цього необхідно модернізувати Єдиний державний реєстр, зробивши його більш зручним і доступним для користувачів. Функціонал реєстру слід доповнити можливістю попередньої перевірки документів, автоматичним формуванням заяв, а також наданням інтерактивних консультацій. Використання електронних інструментів значно спростить процедуру для громадян, особливо для тих, хто проживає у віддалених регіонах або не має змоги часто відвідувати органи реєстрації особисто. Однією з пріоритетних ініціатив є створення державних або громадських консультаційних центрів, які надаватимуть безкоштовну юридичну допомогу засновникам громадських об'єднань. Такі центри мають бути доступними у кожному регіоні та орієнтованими на роз'яснення процедур реєстрації, допомогу в підготовці необхідної документації та консультації щодо подальшої діяльності організацій. Особливо важливо забезпечити такі послуги у сільській місцевості, де проблема доступу до професійних юридичних послуг є найгострішою[6]. Важливим елементом

вдосконалення є підвищення рівня обізнаності населення про права та можливості у сфері створення громадських об'єднань. Для цього варто організувати інформаційні кампанії, які будуть спрямовані на поширення знань про правові аспекти реєстрації та функціонування об'єднань. Проведення тренінгів, семінарів та публікація методичних посібників сприятимуть поширенню практичної інформації, яка допоможе громадянам успішно долати реєстраційні бар'єри.

Крім того, доцільно запровадити механізми моніторингу та оцінки роботи органів, які займаються реєстрацією, з метою виявлення недоліків у їх діяльності. На основі таких досліджень можна розробляти подальші рекомендації для підвищення ефективності процедур і усунення бюрократичних перешкод. Спрощення процедур, модернізація цифрових платформ, забезпечення юридичної підтримки та підвищення поінформованості громадян є ключовими напрямками реформ, які сприятимуть прозорості й доступності процесу реєстрації громадських об'єднань в Україні. Лише завдяки реалізації цих ініціатив можливо створити сприятливі умови для розвитку громадянського суспільства.

Отже, державна реєстрація громадських об'єднань є важливим елементом розбудови демократичного суспільства в Україні. Водночас, сучасні виклики у цій сфері свідчать про необхідність реформування існуючих процедур. Впровадження цифрових технологій, спрощення реєстраційних вимог, а також забезпечення доступу до юридичної підтримки сприятимуть створенню сприятливих умов для діяльності громадських об'єднань. Лише за умов комплексного підходу до вдосконалення реєстраційної системи можливо забезпечити повноцінний розвиток громадянського суспільства в Україні.

Список використаних джерел

1. Белов Д.В. Правове регулювання діяльності громадських об'єднань в Україні: теорія і практика. Київ: Науковий світ, 2021. 254 с.
2. Гончарук Н.М. Проблеми державної реєстрації громадських об'єднань у сучасній Україні. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2022. Т. 8. № 4. С. 31–37. DOI: <https://doi.org/10.31652/123456>
3. Жуков О.В. Вплив цифровізації на процес реєстрації громадських об'єднань в Україні. *Інформаційне суспільство*. 2023. № 3 (57). С. 65–70.
4. Литвиненко О.П. Адміністративно-правове забезпечення діяльності громадських організацій в Україні. *Держава і право*. 2022. № 7. С. 121–128.
5. Мороз І.А. Державна політика у сфері реєстрації громадських об'єднань: сучасні виклики. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2023. № 9. С. 45–51.
6. Олійник Т.В. Електронні сервіси у сфері державної реєстрації громадських об'єднань: переваги та недоліки. *Інноваційні технології в державному управлінні: матеріали міжнар. наук.-практ. конференції*. Харків: ХарПІ НАДУ, 2022. С. 123–126.